پوهنمل نوزادی ۲۰۱۲/۴/۲۸

د سیستانی صاحب پرکتاب

زما د زړه یو ځو خبری

کله ناکله سړی د خپل یولړغوښتنو او یو شمیر بیوسیو ترمنځ داسی راګیر شی چی هیڅ نه پوهیږی څه وکړی . تیره ورځ چی می کله خپل بریښنالیک پرانیست ، د یوه راغلی لیک په لوستلو سره زه د همداسی یوه حالت سره مخامخ شوم . دالیک زما دیوه ډیر محترم دوست ، وتلی افغان لیکوال ، تاریخپوه او ټولنپوه نوماند اکاډمیسن محمد اعظم سیستانی لخوا رالیږل شوی وو.سیستانی صاحب دخپل بریښنالیک سره یوه کتاب هم رالیږلی وو او زماڅخه هیله کړی وه چی وربادی یو تقریظ په پښتو ژبه ولیکم.

سیستانی صاحب خو ما تل نازوی ، تل لیکنی می لولی ، په ایمیل یا تلیفون کی دهغوی ستاینه کوی او خوندوری یی بولی . ده هروخت زه پخپلو دی ډول ستاینی سره هڅولی یم چی له کبله یی دزړه له کومی ور څخه منندوی یم . را به شو دده دغه ننني لیک ته . زه د کابل په پولی تخنیک انستیټوت کی چی اوس پولی تخنیک پوهنتون دی ، د استادی له وخت راهیسی بیا تر اوسه پوری چی په اروپا کی اوسیږم ، ډیر ځلی رانه غوښتنی شوی اودی ته اړوتلی یم ځو دکوم فرهنګی دوست پر لیکنی یا کتاب باندی د ارزونی په موخه څه نا څه یو ځو کرښی ولیکم . ما هیڅکله هم ځان پدی خاطر دومره ناتوانه نه وو حس کړی لکه داځل چی دسیستانی صاحب دکتاب په وړاندی ور سره مخامخ شوم .

داکتاب یی د هیواد دیوی ډیری تاریخی سیمی هلمند دبچیانو دکارنامو او وطن ته دهغوی دخدمتونو د درناوی په اړه لیکلی او د (**نقش تاریخی وزیر فتح خان و خاندان اودر دولت سدوزایی**) نوم یی وربادی ایښی دی .

دیوی خوا زه پدی باندی ډیر خوښ یم چی سیستانی صاحب ددی کار وړ ګڼلی او دا وياړ یی راته سپارلی دی . زړه می ډیر غوښته چی په رښتیا هم ددی باور وړتیا ولرم ، قلم به می راواخیست ځو خپلی ګوتی پری وازمایم . دبلی خوانه چی می کله بیا د وتلی لیکوال سیستانی صاحب دقلم د زورورو متانو په وړاندی دخپل قلم ځوکه ډیره پڅه او متان کمزوری ولیدل ، نو د یو ډول پریشانه کونکی بیوسی او زړه خوښونکی غوښتنی ترمنځ په یوه نه لیدونکی جال کی بند پاته شوم . هیڅ نپوهیدم چی څه وکړم . قلم می بیا راواخیست خو ترکاغذه پوری نارسیدلی بی اختیاره رانه له لاسه ولوید . پدی هینتیا کی می یوځل بیا سترګی دسیستانی صاحب پر بریښنایی لیک ولګیدی . هلته می یوه ټکی ته پام واوښت چی ورسره سم می دارامتیا ساه وکیښ . د ګران سیستانی صاحب دی کور ودان وی. ده پخپل لیک کی زما څخه د «**تقریظ** » لیکلو غوښتنه کړی وه نه د « **نقد** » . ښکاره خبره ده چی زما دپاره د تقریظ لیکل د کره کتنی (نقد) په پرتله په ځانګړی توګه دسیستانی صاحب دلیکنو په تړاو ، ډیر اسانه کار دی . پدی توګه باور لرم چی قلم به می د زړه دغوښتنو هرکلی وکړی ، ځکه می نو ولیکلو ته زړورتیا پیداشوه ، قلم می پلاس او کاغذ می مخ ته کښیښود . البته ددی خبری دقیق ویل به داسی وی چی کمپیوټرمی چالانه او د ورډ پروګرام می پرانیست :

دسیستانی صاحب د هغو کتابونو په ډله کی چی د افغان – جرمن پورټال لخوا نشر شویدی ، دا کتاب دشمیر له مخی ۲۶ کتاب دی چی ډیر ژر به یی د چاپ ستوری هم وځلیږی . دیادولو وړ ده ددغه شمیر کتابونو څخه چی نوموړی پورټال نشر کړی ، یو شمیر یی تر نشر وروسته تر چاپه هم رسیدلی دی . البته دده دکتابونو دالړی یی دهغو کتابونو څخه بیله ده چی په چاپی توګه راوتلی ده . په پوره باور ویلای شم چی ددی کتاب چاپ به دډیرو لوستونکو تنده ور ماته کړی .

دسیستانی صاحب پیاوړی قلم دخپل دایمی عادت سره سم ، کتاب په داسی خوږه دری ژبه لیکلی چی تر وسه وسه یی دپردی فرهنګی یرغل څخه خوندی ساتلی ده . ددی کتاب لوستل داغزن سیم پشان دی چی یو ځل ځوک ورسره دلوستلو په تماس کی راشی ، بیا به نو ځو پوری چی پای ته یی نه وی رسولی ، دا به ورته ډیره ګرانه وی چی په اسانی سره ځان تری خلاص کړی . زه کولای شم دخپلی دی خبری د پخولو په موخه یوه بیلګه وړاندی کړم : یو دوست می چی دلوستلو هیڅ حوصله نلری ، په انترنیټی پاڼو کی می ددی کتاب د کتلو او پرله اړولو سپارښت ورته وکړ . بله ورځ

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید maqalat@afghan-german.de
نوت: مسئولیت املائی و انشائی نوشته ها به دوش خود نویسنده میباشد، خواهشمندیم مطلب خود را بعد از غور کامل بما ارسال بدارید.

یی زنګ راته وواهه او شکایت یی وکړ چی سریه په جنجال دی واړولم . خبره داسی وه چی ده څو میاشتی مخکی دیوه اختصاصی ډاکټر نه دکتنی (معایناتو) دپاره وخت اخیستی وو . دتصادف له مخی دا وخت دکتاب لوستلو د ورځی سره برابر شو او دی د لوستنی په اغزن سیم کی دومره ګیر راغلی وو چی د ډاکټر سره یی ټاکل شوی وخت بیخی له یاده وتلی وو . اوس به هغه بیچاره اړ وی چی بیا بل وخت ونیسی او څو میاشتی نور انتظار ورته وباسی . دده دستونزی په اروېدو می په ټوکو سره ورته وویل چی چرت مه خرابوه ، د همدی کتاب لوستل به دی اکسیر شی او طبیب ته به نوره اړتیا پیدا نکړی .

د سیستانی صاحب لیکنیزه ژبه په ټولیز ډول ډیره خوږه ده . ده ډیر کتابونه او بی شمیره مقالی لیکلی دی . هغه څه چی می دده دقلم نه ترسترګو شوی ، خامخا می لوستی او په پټو سترګو ورنه تیر شوی نه یم . نیوهیږم چی ولی خو ددغه کتاب ژبه یی ماته تر نورو زیاته خوږه ښکاره شوه . ښایی دا به ددی لامله وی چی هر پاراګراف یی ماته د خاړپوڅو کلی رایادوی او یوځل می بیا د وړوکتوب په غیږه کی للو کوی . دلته د وطن نه لیری دمهاجرت او پردیسی په ژوند کی د وطن دهری ترږی یاد د زړه تسل دی ، خو کله چی دا یادونه دهغی خاوری سره تړاو نیسی چی دچا دماشومتوب دلومړنی نازکو قدمونو پلونه پری لویدلی وی ، دا په رښتیا سره هم نه هیریدونکی خوند او مزه لری .

د سیستانی صاحب دا نوی کتاب د سریزی (مقدمی) او لومړنیو خبرو (پیشګفتار) پرته په پنځو څپرکو (فصلونو) او ټولټال ۲۶۳ مخونو کی د افغان ـ جرمن انلاین لخوا نشر شوی دی . د کتاب د منځ ټکی بیله شکه وزیر فتح خان دی لکه څنګه چی د پیل په پاڼو کی سیستانی صاحب هم پخپل دی بیت سره زما دخبری پخلی کوی :

قرن ها صبر بباید که تا مام وطن　　　　چون فتح خان وزیربازبزاید پسری

که څه هم سیستانی صاحب ځان شاعر نه بولی مګر دابیت یی دشعر د لوړ پوخوالی ښکارندوی دی او سړی ته خوند ورکوی چی بیا بیا یی دځانه سره زمزمه کړی . ددی خبری نه که تیر شو ، دکتاب منځپانګه برسیره پر دی د سدوزیانو په دولت کی د وزیر فتح خان د کورنی دسیاسی ونډی او دلسیزو په اوږدو کی ددی کورنی هلی ځلی لکه څنګه چی یی حق وو ، برجسته کوی . سیستانی صاحب لدی نه پرته د شاه زمان د ستری تیروتنی یانی د سردار پاینده محمد خان د وژلو وروسته په افغانستان کی حالات ، د تیمورشاه د زامنو او دپاینده محمدخان د زامنو ترمنځ کړکیچمنه ترینګلتیا ، دبارکزیو وروڼو پاڅون او د سدوزی شهزاده ګانو نسکوریدل ، دکندهاری سردارانو خپلمنځی ستونزی او دهغوی د واکمنی سیمی او په پای کی د سدوزی او محمدزی کورنیو تر منځ د ملګرتیاوو او دښمنیو لاملونو ته پام اړوی ، دحالاتو په نظرکی نیولو سره منطقی پایلی تر لاسه کوی . تر دی ټولو وروسته کتاب د لیکوال د پیژندلیک په وړاندی کولو سره پای ته رسیږی.

مخکی لدی نه چی اصلی خبرو ته راشم ، دلته دا یو ټکی چی ماته ډیر زړه پوری دی ، هم دیادولو وړ بولم . دسیستانی صاحب دنامه سره خو دلسیزو را پدی خوا اشنایی لرم ، مګر دمخامخ شناخت راهیسی مو هم ډیر کلونه کیږی . نن د لومړی ځل دپاره دده دبشپړ پیژندلیک په لوستلو سره خبر شوم چی دسیستانی صاحب ریښو دهلمند په اوبو وده کړی ده او نیکه ګان یی اصلا دګرشک دزنبولی له کلی نه راوتلی ، تر فراه او نیمروز پوری رسیدلی او هلته یی د روڼ اندو ډیرنسلونه ټولنی ته وړاندی کړیدی . دده دعلمی او فرهنګی ویاړونو ترڅنګ ، دده د کورنی خدمتونه هم دستاینی وړ او دی حق لری چی پری و ویاړی . پکار ده زه هم پدی وویاړم چی زما او دده نیکه ګانو دیوی ویالی (هلمند رود) نه اوبه څکلی دی .

لکه څنګه چی می وویل ، **دکتاب مرکزی شخصیت وزیر فتح خان دی،** خوداچی په یوازی توګه دده دکارنامو یادوونه د ټولو حالاتو څرنګندونی نشی کولای ځکه نو دلته تر ده دمخه او وروسته اړوندی پیښی یو دبل سره په منطقی تړاو راسپړل شویدی . داهغه څه دی چی ځوان نسل ته دهیواد دمعاصر تاریخ یو داسی کنبیکښلی لنډیز پلاس ورکوی چی ټولی اړینی پیښی یی یو په بل پسی رانغښتی دی . له همدی کبله زما په اند نوموړی اثر نه یوازی اماتورو (شوقی) لوستونکو ته بلکه دلوړو زده کړو په بنسټونو (پوهنتونونو) کی دزده کوونکو د پاره یو دپام وړ مرستندوی (ممد درسی) کتاب ګڼل کیدلای شی .

فکر کوم که هر څوک وغواړی پر دغه کتاب باندی سریزی ، تقریظ ، نقد یا نوری یادوونی ولیکی ، نو که مرکزی شخصیت یانی وزیرفتح خان له یاده وباسی ، لیکنه به یی بیله شکه نیمګړی وی . شخصیتونه د ټولنیز بهیر په

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید maqalat@afghan-german.de
نوت: مسئولیت املائی و انشائی نوشته ها به دوش خود نویسنده میباشد، خواهشمندیم مطلب خود را بعد از غور کامل بما ارسال بدارید.

هر اړخ کی خپل رول لری . د روسی دمعاصر تاریخ دیوه پیژندل شوی سیاست پوه په لیکنو کی می لوستی چی تاریخ د اولسونو مال او په اولسونوپوری اړه لری ، دی همدارنګه زیاتوی چی انقلابونه دتاریخ لوکوموتیف) خوځندونکی ماشین) دی . پدی کی هیڅ شک نشته چی په تاریخ کی د اولس رول ټاکونکی دی خو دغه رول د غوره شخصیتونو په مټ تمثیل کیږی او ټولنیز -سیاسی اوښتونونه (انقلابونه) بیا هغه پیښی دی چی دشخصیت رول پکښی ډیر ځلیدلای شی . پدی توګه ویلای شو دشخصیت مثبت او منفی رول هریو خپله خپله پایله لری او خپلی ارزونی ته اړتیا .

وزیر فتح خان یو له هغو شخصیتونو څخه دی چی دافغانستان دمعاصر تاریخ نژدی ټولو لیکونکو یی په درنښت یادوونه کړیده . ما هم ددغه شخصیت په هکله د ښوونځی دوخت راهیسی تر دا اوسه پوری ډیر څه لوستی دی . د ابومسلم خراسانی سره دده پرتله کول چی سیستانی صاحب یی په تفصیل یادوونه کړیده ، ډیر پر ځای ښکاری . پدی اړه دیادوونی وړ ده چی ټول تاریخپوهان د شاه زمان پلاس دسردار پاینده محمد خان وژنه یوه ستره تیروتنه بولی چی د خپل کم عقله صدراعظم(رحمت الله خان پوپلزی ملقب په وفادار خان) په هڅونه ترسره شوه او فتح خان یی و دی ته اړ ایست څو دخپل پلار د وژنی لامله غچ اخیستنی ته ملا وتړی ، دا په ځانګړی توګه د افغانستان غوندی په یوه وروسته پاته فیوډالی ټولنه کی یوه طبعی کړنه ده . له بده مرغه حق ناشناس شاه محمود ته د بیساری اوږدو خدمتونو وروسته ، دفتح خان په وړاندی هم د شاه محمود لخوا ورته ناوړه ظالمانه عمل په ډیر فجیع او وحشانه ډول تر سره شو . دابومسلم خراسانی د ژوند تراژیدی هم دی ته ورته زړه بوګنونکی داستان لری .

دافغانستان وتلی او په لوړه کچه پیژندل شوی تاریخپوه احمدعلی کهزاد بیا د «رجال و رویداد های تاریخی افغانستان » ترنامه لاندی په خپله یوه لیکنه کی د وزیرفتح خان په هکله داسی یادوونی کوی :

« در میان ٢٤ فرزند تیمورشاه و ٢١ پسر سر دار پاینده خان که به حیث دو دسته شهزاده گان و سر داران سدوزائی و بارکزائی معاصر هم، زیست داشتند، فتح خان ملقب به شاه دوست و اشرف الوزراء تنها کسی بود که باهمه دار و دسته و شور غوغای خانواده گی در آغاز قرن ١٩ توانست با همکاریهای خود سلطنت شاه محمود را با ضعف شخص شاه و تحریک رقبای داخل و دسایس خارج نیرومند و قوی نگه دارد و کار هایی به نفع مملکت بکند. ولی شاه سست عنصر و عیاش و فرزند حسود و کم فکر او کسی را بدست خویش نا پدید کرد که بخشنده تاج و محافظت تخت آنها بود و با یک خبط جبران ناپذیر غوغای بزرگی را در مملکت براه انداخت که خساره آنرا تخمین نمیتوان کرد. درمیان پسران سردار پاینده خان مرحوم که تعداد شان به ٢١ نفر می رسد و مؤرخین غربی بیشتر آنها را به صفت برادران بارکزائی شهرت داده اند، فتح خان از روی سن و سال و کیاست و کاروائی، تدبیر و پختگی ، فتوّت و مردم نوازی، گوی سبقت ربوده ؛ دارای روحی بود فعال، متشبث، هنگامه جو و انقلابی . تمرکز این همه مزایا با حس انتقام جوئی و تجسس منافع کشور و عقب زدن دست خارجی در او صفتی تولید کرد که انگلیس ها آنرا (کینگ میکر) گویند. (پادشاه ساز). و این نیرو در وجود این سردار ملی افغانی به تمام معنا تبارز داشت .. ..»

دا یوازی احمدعلی کهزاد ندی چی د وزیرفتح خان په اړوند داډول یادوونی لری ، نورو ډیرو تاریخوالو لکه ظفرکاکاخیل « پښتانه د تاریخ په رڼا کی » دفتح خان دکارنامو تر څنګ دده د ړندولو او بیا وژلو ناخوالی په ډیر تراژیک شکل لیکلی دی ، دده هوښیاری او زړورتیا یی ستایلی ، پر وژنه یی افسوس کړی او یوه نه جبران کیدونکی ضایعه یی بللی ده ، سیدقاسم رشتیا « افغانستان در قرن نزده » د فتح خان دتدبیرونو او زړورتیاوو کیسی کړی دی او دی یی یو مدبر وزیر یاد کړی دی ، همداسی نورو ډیرو . . . .

وزیر فتح خان ډیر غوښته د افغانستان احمدشاهی برم او دولتی عظمت یوازبیا وځلیږی ، خو له بده مرغه ده دا امیدونه دیوه عیاش او بی کفایته ټولواک شاه محمود په مشرتابه سره په سرکی درلودل . داهغه شاه وو چی نه یی وملی عظمت ته پام وو ، نه دهیواد دپرمختیا دپاره کومه ځانګړی طرح درلوده ، ځکه یی هغه ستن چی ددولت یی په مټ ټینګیدلای شو ، له منځه یوړ . شاه محمود پخپل هرڅه کی ځان دایرانی چاړواکو منتبار ګاڼه او هغوی هیڅکله هم دافغانستان ځلانده راتلونکی لیدلای نشوه نو یی دبیلابیلو لارو شاه محمود دفتح خان په وړاندی وهڅاوه ،اول یی ړوند او بیا یی دده په امرپه وحشانه ډول ووژه . پدی توګه بد بختیو را مخ کړ ، په هیواد کی د دولت د ټیکاو ریښی غوڅی او خپل منځی جنګونه پیل شوه .

ترهغه ځایه چی ماته دتاریخونو دلوستلو څخه څرګنده ده ، شاه زمان د نړی د اوضاع په پام کی نیولو سره داحمدشاهی برم د ژوندی کولو او لا پراخولو دپاره ستر پلانونه سنجولی وه . دا هغه وخت وو چی په لودیز کی

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید maqalat@afghan-german.de
نوت: مسئولیت املائی و انشائی نوشته ها به دوش خود نویسنده میباشد، خواهشمندیم مطلب خود را بعد از غور کامل بما ارسال بدارید.

دفرانسی اقتدار په لوړیدو وو ، ناپلیون یو په بل پسی فتوحات کول ، انګریزان یی په هند او روسان یی پخپله امپراتوری کی وارخطا کړی وه . شاه زمان غوښته دانګریزانو ددغه حالت څخه چی دامهال یی دهند پر یو شمیر سیمو قبضه کړیوه او افغانستان یی دلوی خطر مخامخ کړی وو ، دخپل هیواد په ګټه کار واخلی او یوار بیا احمدشاهی امپراتوری وځلوی . ده غوښته چی داکار دیوه متمدن دولت په مټ مخته بوزی او فیوډالی قبیلوی اقتدار یی ددی چارو په وړاندی خنډ ګاڼه ، ځکه یی دهغوی وکمزوره کولو ته ملا وتړل . دسید قاسم رشتیا دکتاب په قول شاه زمان ته خبر ورسیدی چی یو شمیر د قومونو مشران د هندی سوداګر میان غلام محمد په کور کی سره ټول شوی څو دشاه دنسکورولو ، پرځای یی دشهزاده شجاع دټاکلو ، دمیراثی شاهی دلغو کولو او پرځای یی دانتخابی شاهی سیسټم درامنځته کولو په هکله پریکړی وکړی . شاه امروکړ چی ټوله یی ونیسی او اعدام یی کړی . پدی ډله کی سردار پاینده محمدخان چی دشاه زمان تاج دده په مرسته ترلاسه شوی وو ، هم اعدام شو .

زما په اند دا دشاه زمان یوه نه بخښونکی تیروتنه وه . ده ته پکار وه چی ددغه پوټنشیال څخه خپل د پلانونو په ګټه کار واخلی او بیا که دا کار اړین وای ، نو په تدریجی ډول یی یو یو په نوبت سره کمزوری او ځان تری خلاص کړی وای . پدی توګه د پاینده محمد خان تر وژنی وروسته دده زامن دفتح خان په مشری دغچ اخیستلو په موخه مجبورا دیوه بی کفایته عیاش شهزاده محمود دملاتړ په خاطر راټول او لاس پکار شول ، هغه یی د کابل ترتخته ورسوی او ورسره سم دشاه زمان د احمدشاهی برم د را ژوندی کولو خیالونه دخاورو سره خاوری شول .

که چیری شاه زمان پدی توانیدلای وای چی دسردار پاینده محمدخان او وروسته دفتح خان ملاتړ دځان سره ولری ، احمدشاهی دبدبه او عظمت به تر اوږدو کلونو پوری د افغانانو په برخه پاته شوی وای چی له بده مرغه داسی و نشوه ، د سدوزو واکمنی ړانګه ، ورسره سم بارکزو وړونو هم یو بل له ګریوانه ونیول ، په ټول هیواد کی د ملک الطوایفی د زور اخیستلو په پایله کی مرکزی دولت په بی ساری شان کمزوری او خارجی) انګریزی) یرغلونو ته لاره هواره شوه . لکه نیکه مرغه د اوږدو ناخوالو په پای کی ددی کورنی یو مدبر مشر امیرعبدالرحمن خان را پیدا او پدی وتوانیدی څو یو موټی مرکزی دولت جوړ کړی خو پدی وخت کی شرایطو دومره بدلون موندلی وو چی نه یوازی احمدشاهی برم ژوندی کیدلای نشو ، بلکه دانګریزانو د زر ، زور او مکاریو په مټ د احمدشاهی امپراتوری دټولو فتح شوو سیمو برسیره دهیواد یوه لویه برخه هم دلاسه ووتل او د ډیورنډ پنامه د منحوسی کرښی زخم لاتر اوسه هم ناسور پاته دی . داټولی داسی اوږدی ترخی تجربی دی چی پر بنسټ یی افغانان باید پدی پوه شی چی یوازی او یوازی په موټی کیدو سره توانیدلای شی دغه ننني مخ په ډوبیدو کښتئ وژغوری او ترساحله یی سلامته ورسوی . دا کار باید همدا نن وشی ، سبا به ډیر ناوخته وی. دخوشال بابا په قول:

ترمغولو افغانان په توره ښه دی　　　　که په پوهه افغانان وای څه هوښیار
اولسونه کــه تکیه یو پر بل وکا　　　　پادشاهان ورته سجود کاندی اختیار

زه د سیستانی صاحب ددغه کتاب لوستل نه یوازی دهیواد دځوان نسل بلکه د اوسنی سیاستوالو او چارواکو دپاره هم اړین بولم څو په ځیر او غور یی ولولی او ورڅخه دعبرت درسونه واخلی . دسیستانی صاحب پر ګوتو دی برکت وی ، ده ته د انرژی نه ډک اوږد ژوند او قلم ته یی تیز نوک غواړم

.په مینه او پیرزوینه !

پوهنمل حاجی محمد نوزادی　　۲۰۱۲/٤/۲٦

افغان جرمن آنلاین شما را صمیمانه به همکاری دعوت می نماید. لطفاً به آدرس ذیل با ما تماس بگیرید maqalat@afghan-german.de
نوت: مسئولیت املائی و انشائی نوشته ها به دوش خود نویسنده میباشد، خواهشمندیم مطلب خود را بعد ازغور کامل بما ارسال بدارید.